

Владимир Димитријевић

ВИДОВИТА КОЛЕСНИЦА ЗЛАТЕ КОЦИЋ
ИЛИ ПЕСНИЧКО ИСКУПЉЕЊЕ
МАРИНЕ ЦВЕТАЈЕВЕ

Поводом песама збирке *Галјал* и записа у књизи *Простјори душе*

БОЛЕЛО

Још док сам био млад песник (није то никада ни било, причина је, прича се, остадоше само записи пропалог песника) много ме је болела судбина Марине Цветајеве, којој је, у сабиралишту мојих мислених матрица, Силвија Плат била као сенка, двојница из будућности¹... Све ме је болело што се звало Марина: и изгнанство из Русије, са „белим” њеним војном, Сергејем Ефроном, који је, испоставило се, радио за совјетску обавештајну службу, и који ће, касније, сурово бити згажен од Система коме је служио; и сиромаштво на Западу, на маргинама међуратне Европе, свагдашњи тешки живот натопљен чежњом за Русијом; и кћи Аријадна (због оца, у логору, али преживела), и син Мур, који, после мајчиног потонућа, гине на фронту; и сестра Анастасија, такође узница ГУЛАГ-а, Государственаво Управљенија ЛАГерјев...

Вратила се у Совјетски Савез, мислећи на Русију, да би, у безизлазима Стаљинових кошмара, маскираних у ватрометне утопије, дигла руку на себе, претходно дигавши руке од себе, онда када је, у избеглиштву, остала без средстава за живот, а била је сверазорна 1941. *Ћагина*, не година...

¹ На овом месту, Силвија Плат одлази из мог огледа, као они Гогољеви хомункулуси које Владимир Набоков уочава – израсту из једне реченице у *Мртвим душама*, покажу се и – нестану... Морао сам да поменем Силвију Плат, она ми је, за младих ноката, била свагда у мисленој пратњи Цветајеве, али не могу, бар не сада, даље у тај лавиринит...

ЗАПИСАНО

Прошло је три десетлећа од када сам у дневник, као двадесетједногодишњак, уписивао њене речи, реченице, тек пошто сам се из војске вратио. (А тамо, у шињелу, *Окѿобар у вајону*, црвено, „Радово” издање, „Реч и мисао”, дар песника Бојана, чудног свата са Новог Београда; пузио сам, на обуци, са Марининим *Окѿобром* у џепу, читајући га на „десет минута вољно”.)

Сад, преписујем од бившег живота, из дневника од пре три деценије – а било је, сви ви то знате, пре три stoleћа: „Чујте, хоћу да Вам кажем нешто што ће Вас сигурно ужаснути, ја у постојање Бога и загробни живот не верујем уопште. То је узрок мог незнања, ужас од старења и смрти. Потпуна неспособност моје природе – да се моли и покорава. Безумна љубав према животу, грчевита, грозничава жудња за њим.

Све речено је истина.

А ја нисам крива. Ако Бог постоји – Он ме је оваквом саздао! И, ако постоји загробни живот, значи да ћу у њему ја бити срећна. Казна – због чега? Ништа нисам учинила с предумишљајем.” Тако је писала Василију Розанову 7. марта 1914. године.

Па је, касније, песмом пркосила Саздатељу:

*Зайовестѿи ѿречух, ѿричестѿ одбих ѿласно,
И видим све док ми не зайоју ойело –
Грешила сам, ѿрешим и ѿрешѿу сѿрасно
С ѿетѿ чула шѿшо Госѿод сѿстави ми у ѿшело.*

*Друзи! Саучесни! Наѿговор вам врео!
Сайресѿѿуйни! Нежни учѿѿељи, схвайѿих!
Момци, моме, дрво, свод звездани ѿео,
Кад Боѿ суди, „Земља“ ми ћемо казайѿи!*

Правдала се својом стихијношћу:

*Неко саздан од камена, а неко – ѿлина, –
А ја се сребрим и бљескам.
Мој чин је издаја, име Марина, –
Смрѿина сам ѿена морска.*

*Неко саздан од ѿлине, а неко од ѿшела,
Њему ѿроб и надѿробни кам...
У мору крѿѿѿена – и ѿолейшела –
У леѿѿу се разбијам ја!*

*Кроз свако срце, кроз сваку мрежу,
Моја ће самовоља њроћи,
Мене – њле, косу расцусцњих свежу –
Од земне не сазда соли.*

И томе слично...

Ћен атеизам: прво везаност за земљу, па крвава самоћа. „Ја сам крваво сама, зато – на све имам права. – И на преступ!“ (Писала је Марина Вјери Звјагинцевој и А. Јерофејеву, фебруар 1920. године.)

У иностранству без читалаца, у Русији без књига – осећај сувишности. Поводом Терезе Авилске писала је: „Волети Бога – завидна судбина!“

Играње са демонским. Тако В. Буњиној, 28. априла 1934. године: „Тренутно пишем о *ђаволу*, мом друговању с њим у детињству – он ме греје, то јест нисам осетила да сам два сата писала поред отвореног прозора – само су прсти и врх носа то приметили...“

А већ 1940, у Совјетији, Вери Меркуровој: „Мењајући места, ја постепено губим осећање за стварност: мене је све мање и мање, личим на стадо које на свакој огради оставља прамен вуне. Остаје само моје суштинско НЕ.“

Па Кочеткову, десетог јуна 1941, кобне године своје: „Потпуно сам изгубљена и несрећна.“

ИПАК

Ипак: „Све моје песме – ако се не обраћају Богу, онда се враћају.“

Ипак: „На крају крајева, исписаћеш се до Бога.“

Ипак: „Сваки пут кад видим монахињу (монаха, свештеника, било које духовно лице) – застидим се. Песама, праменова, опушака, бурме – себе. Сопствене нискости (световности). И не обара очи монах – него ја.“

Ипак: „Шта ми можемо рећи о Богу? Ништа. Шта можемо рећи Богу? Све.“

Понекад би осетила истину у речи неке своје раздражљиве рођаке, која је, својевремено, бурно реаговала на Бјелог и Блока: „Измислили тамо неки симболизам јер не знају Символ вере.“

САВЕСТ, СТИХИЈА

Покушавала је и да мисли о томе како да се, у религији, нађе и снађе, као у огледу „Уметност у светлу савести“, у коме каже да наше време не разуме

светост, јер је она супротност греху, а данас нема ни представе о греху, него је свима на уму само појам *шйейносйи*. Уметност је, вели Марина, исто што и природа, а природа: ни света, ни грешна. Мада – „уметничко дело мора бити просветљено светлошћу разума и савести”. Није Пушкин тај који Чуму опева – стихије су то, стихије. Наравно да су стихије јер геније је, каже руска песникиња, највиши степен подвргнутости надахнућу, али и способност да се тим надахнућем влада. Песник је, по Цветајевој, сушта супротност шахисти; он не треба да види ни таблу, ни фигуре, ни своју руку, које можда ни нема.

Уметник бива уништен кад раскине са стихијом, и за њега је једноставније да себи пресече вене. Уметност је датост, и Гете није крив за Вертера, јер је, у извесним случајевима, за велика уметничка дела „неопходна атрофија савести”. Темељ генија је земни, земљохватни, земљовезни: Шекспир, Гете, Пушкин.

Тако је, сведочи Цветајева, било и с Блоком – у њега је, кад је писао *Дванесйорицу*, ушао демон револуције: „Блок је *Дванесйорицу* написао за једну ноћ, и устао потпуно изнемогао, као човек на коме су целу ноћ јахали.” И опет Марина: „У средњем (о, како преломном) веку, читава су села, опседнута демоном, одједном почињала да говоре латински.”

Ко крене за савешћу, уме да, као Гогољ, спали своје *Мртве душе* зарад живих душа ближњих – да их не саблазни. И тих пола сата крај камина којима је Гогољ жртвовао своје дело више су, каже руска песникиња, учинили за ближње но све моралистичке проповеди Толстојеве.

А Богу се, вели, људи данас не моле јер су се уморили од језика.

ОСЛОБОЂЕЊЕ, САБЛАЗАН

Цветајева: све моје руске ствари су стихијне, то јест грешне. Уметност је последње, најнеодољивије искушење земље. У стиху је и ослобођење и саблазан, и он је врачарин лонац. Песник је многобожац, а хришћански Бог му је један од многих богова. Али, не може бити поигравања са „силама немерљивим” – јасно је поетеси шта је улог, око чега је распра: „Већина ставља Христа поред Диониса, не схватајући да је и само стављање тих имена једног поред другог – хуљење и светогрђе.”

Да, волела је Благовести.

Код ње је све пожар, пише песме као што други пију воду. И Русију, каже, може да изгуби само онај ко је не носи у себи. И тврди – нигде се и никад неће потчинити организованом насиљу.

Очај повратка у бесповрат. Узели су јој највољеније. ГУЛАГ гута. Па септембра 1940: „Ја нећу да умрем. Хоћу да не будем. Глупост. Још увек сам потребна.”

Последње писмо: „Молим да ме примите на рад као судоперу у отвореној мензи Књижевног фонда.”

За Цветајеву нема посла ни на радном месту судопере.

У земљи победе радника и сељака.

Кад се свађао с мајком, Мур је говорио: „Неког ће од нас изнети одавде са ногама напред”.

Анастасија, сестра Маринина: „Отишла је да не оде – он”. А и Мур је отишао, погинуо на фронту.

А некад: „Хтела бих да почивам на таруском гробљу секте бичевалаца...”

Обоготворила Наполеона. Његове слике – уместо икона.

Стихија – обожавање брзине. Црте у њеној прози, тако загрцнутој – својеврсни мостови преко понора. Магија. Други пол женствености – Лилит, не Богородица.

Бродски – „тужбалице и бајања”.

ЕПИЛЕПСИЈА, ЕЛИПТИЧНОСТ

Женски Достојевски? Епилептична елиптичност.

У прози песнички говор (ритмизација, чудне спреге). Одуство сижеа (код Достојевског – сиже баналан, крими – прича). Марина компонује по принципу смисаоне и звучне асоцијативности, а код Достојевског – асоцијативност метафизичка. Вандогађајна везивања, експресивност у микросегментима. Уметност је живот (Марина); вера је живот (Достојевски).

Пут песникиње: сажимања до смрти, убрзање до ништавила, нихилистичка фреквенција. Мешана крв: отац Рус, а мајка – Немац, Пољак, Србин.

Уместо Бога – Блок. Молитве Блоку. Идоли. Пантеизам. Политеизам. Царство Блоково није од овога света. У Блоково чело усечен венац од трња. Био је мртав, каже. У њему је живело само „преломљено крило”.

У песми „Гатање” обраћа се целом табуисаном свету, баца прстен у воду, располуђује јаје... У „Сокачићима” врачара заводи јунака. У лудом ритму му се руга што иде да се причести јер: „Пред чиме се прекрстити – Христоси где су? – Ишчезли...”

Па у „Канском ропству”: крик – бог, звек – бог, стрмоглав – бог. Мајка, припрата, простирка, врста. И Русија, непоткован коњ.

Па у песми „Дрвеће”, од септембра 1922, храст назива безбожником, врбе пророчицама, брезе – девама, брест – јаросним Авесаломом. У „Белезима”, несталим две године касније, цела је болна, и љубав препознаје баш по болу читавог тела...

Када је Мајаковски 1930. године кренуо путем Јесењина, она каже да је безбожник срушио последњи дом Божји – себе. И моли се за покој душе Божјег непријатеља.

У песми од 6. јануара 1934, из расечених вена шикља стих.

Кад Немачка окупра Чешку, она би да врати Творцу карту.

А вукло ју је, непрестано, да оде старом стазом путника поклоника, да одбаци све и пригрли Христа Који је Смисао човека и света:

*И мислим: једном мора доћи час
Кад ћу – уморна од свију вас,
Од несћалности ломне речи руске –
И ја да сћавим сребрн крст о врати,
Да њрекрстим се, ња у њозни сати
Да кренем дуж сћаре цесће калушке.*

НЕУТЕШНО

Све, све је било болно у вези с Марином...

И неутешно, управо онако како је сама Цветајева сазидала, док се дописивала са Рилкеом и Пастернаком: „Ако је довољно да прођу четири године да се утешимо због таквих песника какав је Блок, како је онда са Пушкином (1836)? А са Орфејем (?) Смрт било ког песника, макар била и најприроднија, неприродна је, т.ј. *убиство*, и стога је бесконачна, непрекидна, вечита, она траје сваког магновења.”²

Па шта да радим да бих је нечим искупио, питао сам се, во времја оно, песник са уранка а већ на заранку (јер сам видео – нема од мене песника, а није га, изгледа, ни било)?

Тако сам желео неку песникињу која ће искупити – песнички, људски, свакојако – Марину Цветајеву.

Моју Марину, из младости моје.

ЧЕКАЈУЋИ

Желео сам, страсно желео, да се појави песникиња која би била Маринине снаге, али озарена логосносношћу, али Богочовекова, али која, док бди у твари, не заборавља Творца, и која, играјући оро око гротла, не пада у огњено језеро, и која је анђела поезије именовала Хармоном, па је постала Хармон-и-ја, као што је Мартамарију видела у сваком од нас.

² Рајнер Марија Рилке, Марина Цветајева, Борис Пастернак: *Писма леђа* 1926, СКЗ, Београд, 1983, 112

И појавила се – Злата Коцић. Злата, грумен суштог песничког сјаја, занат претворен у закон, а онда у зрно соли: *aurum nostrum non est aurum vulgi*, говорили су алхемичари.

Она је, Злата Коцић, дошла до лаписа: чулног које се, зраком одозго, преображава у нетрулежно, и које се не плаши смрти. Као у *Просјорима душе*, у запису „О бобици рибизле”:

Унаоколо, била је она йосебна, йодневна йишина, сва исйуњена до йрскања, али и сйокојна. Захвална сам за йо блаженсйво, йу йуноћу йишине. Она је као белина у йесми, йуна набоја између речи, као светлина око йесме. Све се ойлашавало, а као ћујке. Све се сливало у нешйо једно. Ако се усредсредиси, можеш да чујеш ййичицу, зрикавца, ветйар. Али није било йойребе йоред йе бобице: йако ме је обузела, као да ме је увукла у себе, или йак суйројно, да сам се нашла ван овоја светја. Говорила је све, нишйа не изустйивши.

И тако је почело песничко искупљивање Цветајеве.

Која је вапијала да неком служи, али није умела да служи, али није видела сврху у служењу, јер је мислила да је служење сужањство, а не слобода – па се бацила у гротло. Узвитлано оро играла, па је у гротло вихор завитлао. Онај исти црни вихор који је Вија Фоми Бруту показао, Гогољевом.

Па да почнемо, драга Марина.

СВАКОМ – СЛУЖБА

Свако треба да служи, каже Злата Коцић у *Просјорима душе*, у запису „Служба”. Јер и Син Човечији није дошао да га служе, него да служи, и да живот дарује у откуп за многе. Ко служи, тачка му постаје и семенка и космичко јаје. Гнездо птичје бива куполом храма, а то је прва пречага лествице. Ко дар Божји прима, нађе се у њему, умножи га. Ненађен: проћердан, промашен човек. Није довољно бити песник, риматор, експериментатор, вољно – вавољно („ваволити” значи „преметати по, најчешће безубим, устима”) – безвољно биће које иде на повоцу самогласника и сугласника, разасутих у празно, а помодно. Битно је колико изгараш на задатку узношења речи, прослављања Творца, обнављања срушеног, умивања окаљаног. Песник је обновитељ, и мајсторство се од њега тражи, а не отаљавање. Кроз тачку се издићи изнад таштине. Службу треба обављати у зноју лица свог, под нечујним звоном логосности.

И тако ће доћи чудо. Чудо чудно, дивски дивно...

ЧУДА ЧУДНА

Драган Стојановић је, пишући о чудима у делу Злате Коцић, истакао: „Чуда се збивају у људском срцу. Она не треба да се пренеразе, застраше, омаме: она су ту кад волимо, кад умемо да нађемо реч, кад себи и другима речју откривамо свет (што је својеврсна дефиниција поезије, која одавде произилази).”³ Чудо постојања – највеће чудо, са решавањем задатка: како тегобу живота заменити лакоћом живљења? Како „успрхнути”?

Надићи лазарет лазуром.

Песникиња није ни песимиста, ни оптимиста, нарочито не бандоглави оптимиста, каже Стојановић. Али код ње лазурско надилази лазаретско, очишћује, просветљује и одатле су и њен језик и мелодија и загрцнуће и пој. Верујући у звук, она звуком сабира речи чије звучање изненада постане значење. Лазар ураста у лазур, лазарице поју кроз лазарет, лазарон и лазарке се лирски гледају, ненаспрамно, како би рекао Емил Штајгер. Хир људске самоволе претвара се у стихиру. Посредује – стих.

Звук оно што је свештено учини чулним. И дође се, тако, до „радости раваничке”.⁴

Зулум земљом (песмом над песмама, што је запоју, свако на свој начин, и рођај и опело) постане зумбул.

Лазарећанина лечи Назарећанин. Гној и гнев траже бело платно, а покајање даје очишћење. Човек није само Марта, него и Марија: Мартамарија. Туч се излије у јелеј, мука у благослов. Све са Христом, нашим Богом и братом.

МЕРА, СМИРЕЊЕ

У запису „О страствености, о (пре)обраћању”, у *Просјторима душе* кључно је питање – може ли уметност надићи чулност. (То је и моју Марину мучило.) Уметничка дела гутамо, уметност нас убрзава у сензуалном. А, како сведоче јутарње молитве православног хришћанина, постоји „ђаволска брзоплетост”. Па ипак, каже Злата Коцић, иако знамо да, пре свега, молчалничко стишавање чула води смирењу, и уметност је кадра да – сублимацијом! – апсолвира и искуства и искушења, а ако нам још и помогне да видимо промисаону словесност на путевима живота – решење ја нађено. Уметност је опасна само када се

³ Драган Стојановић, „Лазарет и лазур / Лазарева лества Злате Коцић”, *Енергија сакралној у уметности*, Службени гласник, Београд, 2012, стр. 126

⁴ Исто, 131

аутономизује, ако постане циљ себи самој: „Није исто дивити се човеку и свету, и човеку и свету као Божјем делу.”⁵

Па у запису „О смирењу”, са најдубљим молитвеним искуством: смирење је смерно обитавање у часу у коме смо, самосазирајуће битовање у садашњици, без провиривања кроз прозор захукталог воза – ни напред, ни назад.⁶ И прозорљивост није загледање у будућност, него сагледање онога што ће, хронолошки, тек доћи другима, несмиренима, јер смиренима јесте већ овде и сада, пошто се пред Оним Који Јесте све збива управо сада. Рај је стање, а не место, као што је немир који пређе у вечност – пакао. Смирених је тако мало да их ни не препознајемо. Зраче љубављу, која је присуство. Лековита је близина њихова.

(Такав је, гле, био отац Тадеј Витовнички, кога сам срео 1995. године: никад, ни поред кога, нисам осетио да јесте овде и сада, али да није ту где смо ми, убрзани и брзином погужвани; да је с нама, а да је другде; и да за њега ништа не почиње јер ништа ни не престаје – тај *кало ѱерос*, добри нам старац, бејаше остварио оно о чему је маштао Бранко Миљковић, пошто је, Христом, престао да гледа „у лажљиво време на зиду”, тако да му свепрождрљиви Хронос није могао приступити, па су разјапљене чељусти шкљоцале у празно.)

Смирење је коначни фетусни положај за ново рађање. У вечности.⁷

ПЕСНИЦИ, ПОУКЕ

Постоје отачке поуке, али, има поука и код песника који нису остали у приземном – подземном, него су се винули. Тако и Злата Коцић. У запису „О истинитом” јасно је поучила слух имајуће – где је истина, нема лажног и патетичног, јер поезија не трпи лаж. „О стопама, на води живој” се каже да насушни флуид из кога врви живи врв, оно хлоро-

⁵ Злата Коцић, Простори душе, Народна библиотека „Стефан Првовенчани”, Краљево, 2019, стр. 58

⁶ У песми „Мир” из збирке *Галјал* речено је:

*Врјложења сјољна неће се смиријти
док не узврше зуйчанике узвратице.*

⁷ Као у песми „Клупко” у новој збирци Злате Коцић:

*Помилиј мекано, најежено срце.
Склујчај у блажени фејџус. Не дај да
дрхтијај скори се у бодљу. Нејо у зрачак.
Није ли се ѱољем залеченим којрљала,
свейлећи, ѱлава. Галјал наи и Голјоја.
У дну Расјећа, зрудвај у ѱачку срама
свейској, најдубљеј. Из јаме, болне,
одијни, завийлај у ѱежак лей.*

филно и хранљиво, почиње да тече од Духом њиханих вода из Књиге постања и, на крају, увире у реку воде живе, бистре као кристал (Отк. 22,1). Јер је жива вода благодат коју осоли огањ. Таква је, на трагу Злате Коцић можемо рећи, и наша Богомати. Живоносни Источник је постала јер је у Себи, као Неопалива Купина, носила Живи Огањ – Христа, Сина Свога и брата нашег.

Од нас све што постоји тражи да му откријемо смисао; јер, „к`о кроз шуму иде човек кроз симболе” (Бодлер, *Сајласја*). Али, како? Госпођа Злата, у запису „О слојевима”, зна: вишестепеност сазнања могућа је само путем именовања. Именуј, именуј, именуј – и све ће запевати химну, јер је Адам почео свој свет именовањем.

Или, као у запису „О свакодневном”, да се не заборави: „Наша свакодневица пуна је малих знакова, у којима се могу наслутити велике поруке.”⁸

Именовање постаје песма ако доживљај који нас покреће у стих није прејак (онда нас смрви) или преслаб (онда се не отворимо); ако орах који је у нама (онај Хамлетов, орах – космос) прими прави подстицај да би се раскрылио, то је то, каже Злата Коцић (*О њисању*).

Тако започета песма постане „сустизање слика” и „значањских набоја”⁹ (*О језику*), а звук несливено и неразделно сљубљен са Смислом, Кома служећи песник постане сликар, музичар, архитекта, мислена трска кроз коју поју ветрови (*О мелодији*).¹⁰

Па онда може да послужи и краћа и дужа песничка форма, у зависности од потребе; ова друга могућа је и у време ЕС-ЕМ-СА и *смајлија* јер је, како вели песникиња – песничко злато није злато светине – степен распадања света данас толики да је противприродно на њега пристајати (*О дујој форми*).

Да, речи су старије и мудрије од нас (*О стиварању*), и зато је идеал наше песникиње ћутање, пошто песнички говор, кад год би да достигне истину, углавном поремети тишину (*О мајрицама*). Сасвим по речи онога Матерњег Мелода, који је из седам лирских кругова узле-

⁸ *Просјори душе*, 25

⁹ Исто, 15

¹⁰ Као у песми „Галета” из збирке *Галијал* Злате Коцић:

Галилео Галилеј – ѿалијал:

ковийлац-ојкривење.

Гален – ѿала лек. Галилејац –

ѿала-млековно-лековно алилуја.

А белцијатом ѿом свейом кайљом,

ко задоји Чедо, свей, и ѿебе,

ко ако не мила Млекоѿиѿаѿељница,

ѿроумљем, ѿроумљенијем,

Галакѿиѿрофуса.

тео право у небобитије, да је истина само код оних који би, да је могуће, најрадије ћутали.

И ћутањем се у многооку кочију херувимску претворили, у Галгал који ће, са неба језика, и Марину позвати да се, загрцнута, смири у загрљају светова са Светлошћу. Ако је могуће.¹¹

ОКО, КОЛЕСНИЦА

Господе, јеси рекао да пролази слава овога света, и обличје његово пролази. Да бдијемо и стражимо јер долазиш скоро и плата Твоја с Тобом, и да нам бежање не буде у зиму и суботу, и да ће онај без свадбеног руха пасти у таму најкрајњу, где плач и шкргут зуба влада. Све си, Гос-

¹¹ Ако је могуће, Марина, после онога у Јелабути. Иако је реч о страшном греху, ми, који живимо у тешком времену безблагодатности човекових дела и поступака, морамо се трудити да избегнемо осуђивање несрећника који су кренули тим путем. За живота оптинског старца, Светог Леонида (у схими Лава, упокојио се 1841. године), десио се овај случај. Једном његовом ученику, Павлу Тамбовцеву, умро је отац, несрећном и неприродном смрћу – самоубиством. Син који га је волео, био је дубоко ожалостен сазнавши за ово, због чега је овако пред старцем излио своју бол: „Несрећни крај мога родитеља за мене је тежак крст. Да, ја сам сада на крсту и овај бол ће поћи са мном у гроб. Замишљам ужасну вечност грешника, у којој више нема покајања, и мучим се представљајући себи вечне муке које очекују мога оца, без покајања скончалога. Реци, оче, чиме могу да се утешим у овој тузи?” Старац одговори: „Предај, како себе, тако и удео свога родитеља вољи Господњој, премудрој и свемогућој. Не истражуј чудеса Вишњег. Постарај се да смерноумљем одржаваш себе у границама умерене туге. Моли се Преплагоме Творцу, испуњавајући тиме дуг љубави и синовљеву дужност”. Ученик упита: „Али на који начин се треба за такве молити?” „У духу добродетелних и мудрих”, одговори старац, „овако: Потражи, Господе, погинулу душу оца мојега; ако је могуће, помилуј! Неистраживи су судови Твоји. Не узми ми за грех ову моју молитву. Него, да буде Света воља Твоја! – моли се просто, не испитујући, предајући своје срце у десницу Свевишњег. Разуме се, није била воља Божја да твој отац овако жалосно сконча, али сада је он сасвим у вољи Свемогућег, Који има власт душу и тело да баци у пећ огњену, и Који смирује и подиже, умртвљује и оживљава, низводи у ад и узводи из њега. Притом је Он милосрдан, свемогућ и пун љубави, толико да су све добре особине на земљи рођених пред Његовом Најузвишенијом добротом – ништавне. Због тога не треба прекомерно да тугујеш. Рећи ћеш: ’Ја волим свога оца, и зато неутешно тугујем’ – Исправно. Али, Бог га је неупоредиво више од тебе волео и воли га. Значи, теби остаје да препустиш вечни удео свога родитеља благи и милосрђу Бога, Који, ако благоизволи да помилује, ко му се може успротивити?” Ето та, овде наведена, лична молитва, коју је у духовном животу искусни старац Леонид предао своме ученику, може да послужи православном хришћанину као пример или образац молитве за каквог год њему блиског неправославног хришћанина. Може, на пример, да се моли и у овом смислу: „Помилуј, Господе, ако је могуће, душу раба Твога (име), који отиде у живот вечни одвојен од Свете Твоје Православне Цркве! Неистраживи су судови Твоји. Не узми ми у грех ову моју молитву. Него, да буде Света воља Твоја!”

поде рекао, и знам све, само, што онај пијанац рече, не могу на ноге: и опет, пред Велики пост, улазим у ходнике његове, час сеновите, час зарне, али без суза блуднога сина. И љубио сам руке свештеника Твојих, љубећи невидљиви причесни путир у њима. Љубио сам те руке нехајно, али понекад, понегде, покатад, са страхом и болом с којим је Пријам љубио руке Ахилове, страшне, војскоморне, што синова му побише много, чекајући да се Пелејев ледени изданак смилује и преда му тело његовог сина, оскрнављено, обреда ради. Тај страх – пред Страшним судом. И жалио сам душу своју као Хектор Андромаху и Астијанакта, гледајући је у ропству страсти, а душа је, узвратно, нада мном ридала, мртвачем ме сазирући. И видим, одавно: надиру клапкала, кезилићи, мљацкала, црвоточци, и глас се чује песника Тадића: „Тек да нам није дана без срама”. И гнусни гадови, дивови дубина, Левијатан и Бехемот, и Воланд, инострани консултант, професор, интелигенција без љубави, а уз њега вештачка интелигенција, као сенка које нема.

И Господ ми, после, кад Воланд ишчезне са обзорја, разне утехе пошаље – међу њима и поезију Злате Коцић, препуну очију.

Као у „Слову”, где је жарки шар, огњени точак окати, док око Божје плаче над нама шаљући нам вихорно слово.

Па нам следи да орежемо биљку и обрежемо срца, као у песми „Капља”:

*Орезивање алеја кедрових, ѿлајтанових,
обрезивање срца, ока. Видање рана
све док нуле с дебла, обојљеној,
не ѿројледају на чејири сјране.
Оцима ойрока-йророка, бика-лава-орла.
Оцима анђеоским, јеванђеоским.*

Учимо, кроз Галјал, да се, као у песми „Гостинска”, по оку препознајемо, јер, у „Лету:”

*Нечујно, невидљиво ѿслује душа.
Предаха нема, ни у зноју замене.*

Кад постанемо огњена колесница препуна очију можемо да заиграмо и „Оро, на облацима” (Златино оро личи на Маринин хоровод, али светлије је, ведрије, обзорније – њено беше хлистовско, дионијско, језичком стихијом сковано):

Хвала, душо. Голубе. Галебе.
Кажу и да си ждрал.
Срце заиџра.
Пчелиње осмице.
Нек и не усџукне џечал-жал,
али да ли џламсам, џорим да л –
јесам, џу сам: у свакоме
од џрочеља до зачеља
коловођ, вихор оџњени.
Галџал.

Са крста, Дрвета живота, гледа нас, у песми „То око”, Свевидеђи, који нас светлошћу преображењском поји кроз наше сопствене капке; кад Он отвори очи, ми прогледамо. И све буде као у песми „Два полушара”:

*Гал. Гал. Кад изџовориш усџима – џо значи:
два ока у џлави. Кад ођуџиши срцем, џо звучи
као: да, да. Два џолушара. Или џолушар и
одраз.*

Остајемо везани беоузима живописачке магме у малтеру, која нас, попут оне у Попиној „Манасији”, погледом заувек прати:

*Од чеџа, од коџа беоузи?
Од маслачкове сџабљике, од сџарачкоџ ора.
Од обзорја џорскоџ, од океанске џучине.
Од осмеха деџеџовоџ, од кедрових џодова.
Од бројчаника саџџијиноџ, од џеврека-даџра.
Од обале језерске, од назубљених бедема.
Од венца свадбеноџ, од одусџале омче.
Од Јефимијиноџ џерђефа, од Илијиноџ џочка.
Од обрва дуџиних, од обданице осме.
Од срца, из наручја, џа ко узме.*

Па ћемо, скупа, у Онај Дан, да се видимо и да се загрлимо и све једни другима да испричамо. Како рече Аљоша Карамазов дечацима, пошто су друга свога Иљушу, синчића Сњегировљевог, сахранили (сачували) до Другог доласка, ми ћемо се опет срести тамо где нема рас-тајања, као у песми Злате Коџић „Сасуди”:

*У сїремне їала сасуде їреливене
све їрайочейїне, све недоїледне
сїокојно-їррейейїне дубине.*

УМЕСТО ЕПИЛОГА

**Господе, Ти све знаш. Ти знаш да Те љубим. ПЕТАР
Ако немам, нишїїа сам. Ако имам,
будим. Будимо
људи. ПАВЛЕ**